

Ключові слова: Словаччина, "таємна" церква, Об'єднання католицького духовенства, Пацем ин Террис (ПІТ), громадянське суспільство, протестні настрої, опозиційний рух, "паралельне суспільство", Хартія 77.

Zadorozhniuk E. G. The Slovak Catholics and Czechoslovakia state during the decade of post-August (1969-1989)

The relations between Czechoslovakia state and the Church in Slovakia in the period of normalization are analyzed. The first decade of post-August (1969-1979 years) was marked by the formation of protest lines, in which in leading position was a religious component, especially the organization structures of "covered" Church, opposed to patronized by the State the United Catholic clergy Pacem in Terris. This confrontation was fully manifested in the next decade (1979-1989) of history of protest movements in Slovakia.

Keywords: Slovakia, "secret" Church, Union of Catholic clergy Pacem in Terris Institute, civil society, the protests, the opposition movement, a "parallel society", Charter 77.

Keywords: consolidation of democracy, political system, military powers, policy of defensive, military service, reform, modernization.

УДК 94 (438):327“1989-1993”

О. З. Клочак

ГЛОБАЛЬНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ЗМІНИ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА ПІСЛЯ 1989 РОКУ

Стаття «Глобальна трансформація та її вплив на зміни основних напрямів зовнішньої політики Республіки Польща після 1989 року» висвітлює основні пріоритети творення нової зовнішньої політики Польщі, її місце в системі міжнародних відносин.

Ключові слова: Республіка Польща, зовнішня політика, міжнародні відносини, глобалізаційні процеси.

Зазвичай, у мирний час, держави такої величини як Польща чи Україна, формують свою зовнішню політику під впливом зовнішніх умов, відтак, безумовно, існує необхідність детального історичного аналізу основних міжнародних факторів, що вплинули на формування новітньої зовнішньої політики, змін її напрямів у нових геостратегічних умовах після 1989 року.

Хоча подібна тематика і має місце в ряді праць українських і польських науковців, однак, цілісного дослідження у вітчизняній історіографії немає, тому для широкого і не заангажованого написання статті автором проаналізовано та використано цілу низку різних за змістом, нормою та характером матеріалів.

На основі комплексного об'єктивного аналізу автор дослідив найбільш важливі міжнародні події, що склалися по закінченні холодної війни, які, власне, і вплинули на формування новітньої польської зовнішньої політики [1], а саме, возз'єднання Німеччини, розпад Східного блоку і Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР), прискорення європейської інтеграції та трансформацію Організації Північноатлантичного договору – НАТО (North Atlantic Treaty Organization).

Возз'єднання Німеччини. На самому початку демократичних перемін у Польщі розпочався скоріше мало очікуваний процес швидкого об'єднання Німеччини. Менш ніж за два місяці з моменту сформування уряду Тадеуша Мазовецького через шалений суспільний тиск на владу Німецької Демократичної Республіки (НДР) стосовно відкриття 9 листопада 1989 року кордону із Західним Берліном та Федеративною Республікою Німеччини (ФРН) дійшло до падіння одіозного берлінського муру. Після цієї події процес об'єднання розвивався дуже швидко. Німецькі політики, особливо канцлер ФРН Гельмут Коль, в один голос підкреслювали, що істотним каталізатором для об'єднання двох німецьких держав стала політична перемога руху «Солідарність» в Польщі.

3 жовтня 1990 року за згодою (договір має назву «Два плюс чотири») чотирьох держав (Великобританії, Франції, СРСР і США), відповідальних за цілісність Німеччини, у тому числі через їх відмову від прав до Німеччини, відбулося офіційне приєднання східних німецьких земель до ФРН. Вперше в історії єдина німецька держава утворилася у мирний спосіб. Ця подія визначила існуючі зовнішні кордони. Німеччиною було прийнято зобов'язання скоротити свій військовий потенціал та залишатися членом західних структур, НАТО і Європейського співтовариства, що розширилися до західного кордону Польщі. В результаті, у центрі Європи утворилася велика німецька держава, а вектор її майбутньої зовнішньої політики не був у кінцевому рахунку суттєво змінений [2]. Цей факт спричинював нові істотні умови формування польської зовнішньої політики, а також міжнародної політики інших сусідів Німеччини.

Польща, прийнявши мирне возз'єднання Німеччини, була стурбована перш за все тим, щоб нова німецька держава однозначно визнала укладені Потсдамською конференцією 1945 року кордони по річках Одрі і Ниси-Лужицькій. Для польських національних інтересів сумніви щодо цього принципового питання мали серйозне підґрунтя. Відносини із Західною Німеччиною під час холодної війни мали перший невдалий досвід. ФРН відкрито ставила питання про польсько-німецький кордон, а після підписання в грудні 1970

року підстави нормалізації взаємних відносин, інтерпретували як тимчасове рішення, типу *modus vivendi*. Другою причиною, що викликала сумніви, була позиція самого Гельмута Коля у цьому процесі, який у своєму плані об'єднання Німеччини від 28 листопада 1989 року ігнорував питання кордонів. Тому Польша і домагалася чіткого остаточного визнання об'єднаної Німеччини по Одрі і Нисі-Лужицькій з обов'язковим засвідченням цього у відповідному правовому міжнародному договорі.

Об'єднання Німеччини також викликало стурбованість з приводу неврегульованого статусу німецької меншини в Польщі, особливо майнових претензій німців виселених з Польщі на вимогу Потсдамської угоди. Проблему ще посилювала неоднозначна інтерпретація історії польсько-німецьких відносин, а саме причини початку Другої світової війни і німецька окупація польських земель.

У Польщі, як і в інших країнах, які в минулому зазнали страждань і кривди з боку німців мали місце сильні побоювання щодо майбутнього напрямку зовнішньої політики об'єднаної Німеччини. Стурбованість з цього питання спостерігалася і в самій Німеччині. Існували побоювання, що об'єднана Німеччина відмовиться від курсу на європеїзацію, а повернеться до політики експансії в напрямку Центральної Європи, відповідно, до відомої в минулому концепції будівництва німецької *Mittleeuropa* [3].

Підозра до Німеччини через негативне минуле конкурувала у польській політиці з проголошеним урядом Тадеуша Мазовецького гаслом «повернення Польщі до Європи» та твердженням, що найкоротша дорога до європейських та євроатлантичних структур лежить через Німеччину.

Ураховуючи викладене, вирішення існуючих проблем з об'єднаною Німеччиною та налагодження через порозуміння істотно нових польсько-німецьких відносин мали безперечну рацію у трансформації польської зовнішньої політики до нових глобалізаційних умов.

Розпад східного блоку і СРСР. Трансформація Польщі після Круглого Столу стала одним із основних каталізаторів тотальних перемін на сході континенту. Поляки міняючи свою суспільно-політичну систему давали імпульс глобальним перетворенням в НДР та інших країнах східного блоку і відкривали шлях демократичним цінностям та зміні системи влади у Центральній та Східній Європі [4].

Польські переміни на декілька місяців випередили крах реального соціалізму в інших центральноєвропейських державах. Тільки в Угорщині в економіці вже поступово впроваджувалися ринкові реформи. Натомість, політичний перелом у державах східного блоку наступив у листопаді-грудні 1989 року і характеризувався поступовим приходом демократичних сил до влади в НДР, Чехословаччині, Угорщині, Болгарії та Румунії. Цей швидкий трансформаційний процес названо Осінню Народів. Він був мирним в усіх країнах, за винятком Румунії, де почалися збройні сутички між демонстрантами і силами внутрішньої безпеки, що призвело до більш ніж 1100 убитих та втричі більше поранених. У Польщі зміна влади відбулася в результаті компромісу між правлячою владою та демократичною опозицією. Подібна модель системної зміни була використана в Угорщині, де перш за все був організований круглий стіл опозиції, а пізніше «трикутний стіл», де в період з 13 червня по 18 вересня 1989 року опозиція разом з правлячою партією та громадськими організаціями погоджували програму реформ [5, с.24].

Прихід до влади опозиційних сил у країнах Центральної Європи було б неможливим без сприятливого розвитку подій в СРСР починаючи з весни 1985 року. Ініціатива керманіча Радянського Союзу Михайла Горбачова щодо «перебудови» власних внутрішніх економічних і національних проблем, дозволила здійснити демократичні перетворення і центральноєвропейським союзникам.

Зміна керівництва в цих країнах означала не тільки вибір нової внутрішньої політики, але і одночасно переорієнтацію державної зовнішньої політики. Обираючи орієнтацію на зближення або навіть інтеграцію із Заходом, ці країни поставили під сумнів важливість двосторонніх союзницьких відносин з Радянським Союзом, а також потребу членства у багатосторонніх структурах східного блоку, а саме в рамках Варшавського договору та Ради економічної взаємодопомоги (РЕВ). Хоча нові демократичні держави Центральної Європи і не припинили жодних договірних стосунків, але вочевидь ставало зрозумілим, що в динамічних внутрішніх і міжнародних змінах потреби у цих системах немає.

Коли на початку 1991 року Радянський Союз за участю дев'яти діючих членів, Югославії та Німеччини спробував перебудувати РЕВ у міжнародну Організацію економічного співробітництва із консультативними повноваженнями європейські держави зовсім не були зацікавлені у такому членстві. В результаті 28 червня 1991 року у Будапешті ця організація була розпущена рішенням Виконавчого Комітету і через 90 днів формально перестала існувати. Країни Центральної Європи, включаючи Польшу, в черговий раз відкинули пропозицію утворення на її місці нової економічної організації за участю Радянського Союзу, а пізніше Російської Федерації.

Незважаючи на те, що декілька років до цього, 25 квітня 1985 року Варшавський договір був продовжений, у нових умовах Угорщина серйозно задалася ціллю його розформування. У травні 1990 року угорський уряд навіть пригрозив, що покине альянс в односторонньому порядку. Польша та Чехословаччина підійшли до цього постулату обережно. Першим кроком було запропоновано розформувати військову структуру блоку. Для Польщі ця справа мала два важливих контексти. Перш за все – зважаючи на неоднозначну позицію канцлера Німеччини Гельмута Коля на остаточне визнання кордону по річках Одрі і Нисі Лужицькій важливо було не спішити з ліквідацією існуючої форми імперської залежності від СРСР. По-друге – Польша, як і західні держави вважала, що необхідно привести до повної адаптації Договір про звичайні збройні сили в Європі, підписаний 19 листопада 1990 року в Парижі. Цим Договором для кожної держави НАТО і Варшавського договору були визначені максимальні рівні для наявності п'яти категорій звичайних озброєнь. Варшава розуміла, що для того, щоб був форум для

виконання зазначених зобов'язань державами-членами Варшавського договору, необхідно зберегти його політичну структуру [6, с.25].

Після збройної інтервенції радянських військ (сил ОМОНу – загону міліції особливого та спеціального призначення) на ініціативу прибалтійських республік здобути незалежність, міністри закордонних справ Польщі, Чехословаччини та Угорщини на зустрічі в Будапешті виступили з пропозицією розпустити військову структуру Варшавського договору до 1 липня 1991 року, а решту органів до кінця 91-го. Радянський Союз вирішив «рухатися вперед» і запропонував прискорити процес. В результаті, було прийнято рішення розформувати військову структуру Варшавського договору до 31 березня 1991 року. Натомість політичний союз припинив існування 1 липня 1991 року після рішення Консультаційного політичного комітету держав Варшавського договору на засіданні у Празі. Польщу на цьому форумі представляв президент Лех Валенса. Ця дата ознаменувала формальне закінчення існування східного блоку.

Для деяких колишніх союзників Радянського Союзу серйозною проблемою було зліквідувати іншу форму залежності від Москви – розташування радянських військ на їх території. Це стосувалося НДР, Чехословаччини, Угорщини та Польщі. У випадку НДР ця проблема вирішилася 12 вересня 1990 року договором про остаточне врегулювання Німеччини, де зазначалося, що радянські війська будуть виведені зі східних німецьких земель до кінця 1994 року. Фактично, цей процес був завершений раніше – 31 серпня 1994 року. Останній радянський солдат покинув територію Угорщини та Чехословаччини в червні 1991 року. Питання виводу радянських військ з Польщі було більш складним, зважаючи на подальше перебування великих радянських військових частин в об'єднаній Німеччині та через складності у двосторонніх переговорах Польщі з СРСР. В кінці кінців, останній солдат колишнього Радянського Союзу залишив Польщу у вересні 1993 року.

Одним з основних факторів, що визначили польську зовнішню політику був розвал СРСР. Це явище почалося на заключному етапі реформ Михайла Горбачова, в ході яких проявився сильний націоналізм. Першими республіками, які оголосили про виведення радянських військ з радянської федерації були Литва (11 березня 1990 року), Естонія (30 березня 1990 року), Латвія (4 травня 1990 р.) та Грузія (9 квітня 1990 року). Перші три з них були країнами, які в 1940 році були приєднані до Радянського Союзу. Їх повернення на міжнародну арену в якості незалежних держав надихнув інші радянські республіки піти своїм шляхом.

Отже, крах Радянського Союзу став завершенням розпаду східного блоку. Це призвело до безпрограшної ситуації для Польщі, яка остаточно відійшла від імперської залежності. Однак, з'явилися нові виклики – захист своїх національних інтересів на переговорах з Російською Федерацією, відтак, стало безапеляційною необхідністю розроблення реальної концепції східної політики для всього пострадянського простору.

Прискорення європейської інтеграції. У той час, коли ерозія політичних систем реального соціалізму була вже непоправною і східний блок розпадався, у Західній Європі інтеграційний процес входив у найвищу фазу. Відповідно до ключових тез Єдиного європейського акту, країни, що входили до Європейського Співтовариства, керуючись Штутгартською декларацією від червня 1983 року, приступили до створення Європейського Союзу (ЄС) і повноцінного спільного ринку. 1 липня 1990 року вступили в силу деякі положення про створення Економічного і Валютного союзів, а в жовтні того ж року одинадцять держав на позачерговому засіданні Європейської Ради в Римі схвалили їх проект.

Європейська рада на засіданні 9-10 грудня 1991 року в голландському Маастрихті досягли згоди у справі проекту Договору про Європейський Союз. Надавши йому юридичну форму, міністри закордонних справ і міністри фінансів дванадцяти країн-союзників підписали цей трактат у тому ж Маастрихті 7 лютого 1992 року. У зв'язку з труднощами ратифікації, Договір вступив в силу через десять місяців – 1 листопада 1993 року. З цього дня офіційно існує Європейський Союз.

Паралельно з поглибленням європейської інтеграції країни-засновники ЄС заявили про відкритість союзу для нових кандидатів з Центральної Європи. Польща та інші нові демократії регіону намагалися використати цей шанс і вступити до елітного клубу високорозвинених та демократичних країн. Це створювало сприятливі перспективи для швидкого подолання внутрішньої економічної кризи, модернізації своїх країн і прискорення цивілізаційного розвитку. Оскільки держави-члени ЄС явно обумовили, що прийом нових членів можливий тільки при умові, коли кандидати відповідатимуть високим політичним і економічним критеріям, резолюції Польщі послідовно здійснювати демократичні та ринкові реформи набирали чим раз більшої актуальності. Європейський Союз підтримував кандидатів на нових членів і партнерів ЄС за допомогою таких програм, як PHARE (Poland, Hungary Aid for the Reconstruction of the Economy) та TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States).

Крім того, ЄС фінансово підтримував своїх експертів і консультантів, які працювали на межі старого поділу Європи та субрегіональних угруповань. Провідні політики Західної Європи, представники Європейської Комісії, а також впливові радники Білого Дому США висловлювали підтримку у розвитку таких новостворених регіональних структур, як Вишеградський трикутник (з 1993 року Вишеградська група), Центральноевропейську Ініціативу (раніше Quadrangone, Pentagonale, Hexagonale), Раду держав Балтійського моря та Чорноморське економічне співробітництво [7]. Європейська комісія та Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР) надавали фінансову підтримку багатьом проектам, що реалізовувалися зазначеними структурами. ЄС також ініціювало та співфінансувало різні проекти транскордонної співпраці у формі еврорегіонів.

Ураховуючи викладене, слід ще раз зазначити, що Польща, керуючись саме національними інтересами, подібно до інших країн Центральної та Східної Європи, з натхненням розпочала шлях європейської інтеграції, чим підкреслила прозахідну орієнтацію своєї зовнішньої політики.

Трансформація НАТО. По закінченні холодної війни основна структура західного блоку – Організація Північноатлантичного договору – НАТО – виглядала досить поважно. Через декілька тижнів після засідань польського Круглого Столу, 29-30 травня 1989 року у Брюсселі глави держав НАТО зустрілися на найвищому рівні з нагоди декларації до 40-річчя альянсу і повели полеміку щодо внутрішніх змін, що відбуваються в СРСР та інших країн Варшавського договору. Було сформульовано також позицію стосовно кінця поділу Європи і формування нового міжнародного порядку. Прийнялося рішення «створити нову модель відносин між Сходом і Заходом», яка була по суті продовженням існуючої стратегічної концепції, а саме, надійного й ефективного стримування та оборони.

Міністри закордонних справ і оборони НАТО вже після Осені Народів на засіданні Північноатлантичної ради 7 червня 1990 року ще глибше проаналізували міжнародну ситуацію. Було направлено так зване Послання з Тарнбері [8], в якому було запрошено колишніх противників до співпраці в «дусі свободи, демократії і справедливості». Наступного місяця глави держав та урядів країн-членів НАТО на зустрічі в Лондоні 5-6 липня 1990 року підписали лондонську Декларацію про оновлений Північноатлантичний альянс, де було заявлено, що «НАТО має стати установою, в якому європейці, канадці та американці працюють разом не тільки на спільний захист, але також і для того, щоб розвивати партнерські відносини з усіма країнами Європи. Атлантична спільнота повинна звернутися до країн Сходу, що були нашими супротивниками в холодній війні і протягнути їм руку дружби» [9]. Підтвердженням цієї позиції була пропозиція державам-членам Варшавського договору підписання спільної декларації про те, що обидві сторони вже не розглядають себе як вороги і підтверджують свій намір утримуватися від загрози або застосування сили проти територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави. Урядам країн Варшавського договору було запропоновано також встановити регулярні контакти і підвищити прагматичну співпрацю з НАТО. Разом з тим, було заплановано вжити заходів щодо трансформації НАТО відповідно до зміненого міжнародного середовища, а також зниження кількості і ролі ядерної зброї у загальній стратегії альянсу.

Піком еволюції концепції безпеки НАТО стала прийнята на засіданні в Копенгагені 6-7 червня 1991 року декларація про партнерство з країнами Центральної та Східної Європи. У документі було сформульовано позицію, що безпека країн НАТО «нерозривно пов'язана з безпекою усіх інших країн Європи», а «зміцнення і збереження на всьому континенті демократичних суспільств і їх свободи від будь-яких форм насильства або залякування є питанням прямого та істотного інтересу» держав альянсу [10]. Ця заява була кроком вперед у визначенні «життєвих інтересів», за які НАТО може реагувати у відповідь на спроби залякування країн Центральної та Східної Європи чи загрози їх територіальної цілісності. Північноатлантична рада також підтримала позицію щодо активізації контактів і залучення країн існуючого ще тоді Варшавського договору до участі у різних формах невійськової діяльності НАТО.

Відразу після розпуску Варшавського договору і на останньому етапі розпаду СРСР самовизначення НАТО в контексті реалій, коли розпадався його нещодавній супротивник було досить двояким. Як констатував відомий французький експерт з проблематики НАТО П'єр Лелюш, тоді склалася парадоксальна ситуація, коли альянс переживав найсерйознішу кризу в своїй історії, але користувався великою, як ніколи раніше, популярністю, особливо на Сході [11, с.90].

Своєрідним шахматним ендшпілем переходу НАТО до нової концепції зміцнення європейської безпеки стало рішення про створення Ради північноатлантичного співробітництва як консультативного органу, який об'єднує держави-члени Альянсу, країни Центральної та Східної Європи, що вийшли з Варшавського договору та інші європейські країни. Основою рішення римського саміту було прагнення залучити країни, які перебували у реальному «вакуумі безпеки», до співпраці за збереження стабільності і миру в євроатлантичному регіоні, а також, створення механізму контролю за скороченням озброєнь згідно домовленостей по договору ДЗЗСС. Рада Північноатлантичного співробітництва розпочала роботу в Римі 20 грудня 1991 року.

Отож, Польщею та іншими країнами Центральної Європи Північноатлантичний альянс сприймався насамперед як ефективний інструмент для забезпечення власної безпеки і оборони. Саме тому, не дивлячись на внутрішні дилеми, що були пов'язані із розширенням функцій альянсу та незважаючи на труднощі в процесі його внутрішньої трансформації та європеїзації, Польща вважала НАТО найбільш достойною інституцією безпеки, до якої неодмінно треба було б у перспективі приєднатися.

Підсумовуючи, слід ще раз підкреслити, що наприкінці 80-х років минулого століття для Польщі виникла сприятлива ситуація для творення суверенної зовнішньої політики, яка відображала національні прагнення, і водночас, пришвидшувала зміни в стрімко мінливому міжнародному середовищі.

Джерела та література

1. Kukułka J. Bezpieczeństwo międzynarodowe w Europie Środkowej pozimnej wojnie. Instytut Stosunków Międzynarodowych UW, Warszawa, 1994; Bieleń S. Polska w stosunkach międzynarodowych. Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, Warszawa, 2007. – 16 s.i n.; Łoś-Nowak T. Polityka zagraniczna RP w fazie tranzycji ustrojowej; Żukowski A. Polska polityka zagraniczna w procesie przemian po 1989 roku. Ośrodek Badań Naukowych Im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn, 1999. – 48-49 s.

2. Stolarczyk M. Podział i zjednoczenie Niemiec jako elementy ładów europejskich po drugiej wojnie światowej. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1995. –196-206 s.; Zięba R. Zjednoczone Niemcy w nowym ładzie europejskim; Wojtaszczyk K.A. Niemcy po zjednoczeniu. Instytut Nauk Politycznych UW, Warszawa, 1995. – 137-160 s.
3. Zięba R. Rola zjednoczonych Niemiec w Europie Środkowej. Wojtaszczyk K.A. Zjednoczone Niemcy. Instytut Nauk Politycznych UW, Warszawa, 1996. – 130-131 s.; Handl V. Germany and Central Europe: Mitteleuropa Restored? «Perspectives. Review of Central European Affairs», 1993, (Prague), No. 1. – 45-51 s.; Koszel B. Mitteleuropa rediviva? Europa Środkowo- i Południowo-Wschodnia w polityce zjednoczonych Niemiec. Instytut Zachodni, Poznań, 1999; Xiang L. Is Germany in the Western or in Central Europe? «Orbis», Vol. 36, No. 3, Summer, 1992. –411 s. i n.; Ash T.G. Germanys Choice. «Foreign Affairs», Vol. 73, No. 4, July/August, 1994. – 65-81 s.
4. Trembicka K. Zmiana systemu władzy w Europie Środkowo-Wschodniej (1989-1990): uwarunkowania i prawidłowości. «Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska», Vol. XII, Sectio K, Lublin, 2005. – 41-61 s.; Stańczyk J. Przeobrażenia międzynarodowego układu sił w Europie. Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa, 1999. – 97 s. i n.
5. Zięba R. Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie. Warszawa, 2010. – 24 s.
6. Zięba R. Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie. Warszawa, 2010. – 25 s.
7. Zięba R. «Nowy regionalizm» w Europie a Polska. «Sprawy Międzynarodowe», 1992, nr 1-2. – 25-44 s.; Zięba R. Instytucjonalizacja bezpieczeństwa europejskiego: koncepcje - struktury - funkcjonowanie. WN Scholar, Warszawa, 2004. – 251-293 s.; Cottey A. Subregional Cooperation in the New Europe: Building Security, Prosperity and Solidarity from the Barents to the Black Sea. Macmillan, Basingstoke, 1999; Cottey A. East-Central Europe after the Cold War: Poland, the Czech Republic, Slovakia and Hungary in Search of Security. Macmillan, Basingstoke, 1995. 126-135 s.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pl.wikipedia.org/wiki/Posłanie_z_Turnberry
9. London Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance. NATO Press Communique. – S-1(90)36, 6 July 1990.
10. Partnership with the Countries of Central and Eastern Europe. /Statement issued by the North Atlantic Council Meeting in Ministerial Session in Copenhagen 6-7 June 1991 // «NATO Press Communique», M-I(91)42, 6 June 1991.
11. La France et l'Otan. /Relations internationales et strategiques // n° 7, automne 1992. – 90 s.

Клочак О. З. Глобальная трансформация и ее влияние на изменения основных направлений внешней политики Республики Польша после 1989 года

Статья раскрывает основные приоритеты создания новой внешней политики Польши, ее место в системе международных отношений.

Ключевые слова: Республика Польша, внешняя политика, международные отношения, глобализационные процессы.

Klochak O. Z. Global transformation and its impact on changing foreign policy priorities of Poland after 1989

The article deals with the comprehensive research of main priorities for newly-born foreign policy of Poland, its place in the system of international affairs.

Keywords: Republic of Poland, foreign policy, international affairs, globalization processes.

УДК 947.6“1990-1994”

А. В. Курьянович

ОСОБЕННОСТИ ДЕПУТАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ А. Г. ЛУКАШЕНКО В ВЕРХОВНОМ СОВЕТЕ БЕЛАРУСИ XII СОЗЫВА (1990–1994)

В статье на основе оригинальных архивных источников рассматриваются особенности депутатской деятельности действующего Президента Республики Беларусь А.Г. Лукашенко. Внимание акцентируется на манере поведения депутата в Верховном Совете, мировоззрении А.Г. Лукашенко, его отношения к политике, власти, экономике и др.

Ключевые слова: выборы, депутат, парламент, дебаты, дискуссия, компромисс

Как известно, парламентская деятельность в классическом варианте является одной из наиболее удачных сфер политики, одной из возможностей повысить для депутата свой эффект узнаваемости в общественном сознании, овладеть ораторским искусством, стилем публичного поведения, и – при удачном стечении обстоятельств, соответствующих ожиданиях населения, свободных средствах массовой информации – вознестись на вершину власти.

Все вышесказанное относится к депутату А.Г. Лукашенко, который 10 июля 1994 г. был избран Президентом Республики Беларусь.

В последнее время в публичных выступлениях и интервью белорусский лидер все чаще обращается к своему депутатскому прошлому. Например, на пресс-конференции для представителей российских региональных СМИ 29 сентября 2006 г. А.Г. Лукашенко заявлял, что именно благодаря парламентской деятельности стал опытным политиком, «битым волком» [1, с. 17]. Через несколько лет, на той же самой пресс-конференции 2 октября 2010 г. белорусский лидер утверждал, что в начале 1990-х гг. в Беларуси «все думали о Лукашенко», так как он «был известным депутатом» [2, с. 38].

Депутатская деятельность А.Г. Лукашенко в 1990-1994 гг. была достаточно активной, своеобразной. В ней можно выделить следующие особенности.